

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРІВ

УДК: 7. 021. 23+7. 071. 2+378. 147+78. 07

Мойсєєва Л.А.

У статті розглядається модель формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі професійної підготовки в музичних вишах.

Ключові слова: модель творчого потенціалу, навчання концертмейстерської майстерності, творчий потенціал музиканта, підготовка музиканта-піаніста.

В статье рассматривается модель формирования творческого потенциала будущих концертмейстеров в процессе профессионального обучения в музыкальных вузах.

Ключевые слова: модель творческого потенциала, воспитание пианиста-концертмейстера, творческий потенциал музыканта, обучение в классе концертмейстерского мастерства.

The model of forming creative potential of future concertmasters in the process of studying in musical colleges is examined in this article.

Key words: the model of creative potential, training of the pianist/concertmaster, trainings of the musician/ pianist, forming of the creative potential.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасній системі музичної освіти важливим засобом формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів є цілеспрямований педагогічний вплив. У цьому контексті постає проблема ефективного використання теоретичних та практичних засобів в умовах професійної підготовки в музичних закладах. Для формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів потрібно створити професійну атмосферу, яка спрямована на самореалізацію особистості музиканта-концертмейстера, розвинення музичних здібностей, професійної майстерності. Розроблена модель формування творчого потенціалу набуває особливої ваги, та значною мірою впливає на формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі навчання в музичних вишах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Означена проблема багатоаспектна і досліджується суміжними науками. Для розроблення моделі творчого потенціалу, цікавими були праці про музично-творчий розвиток особистості, серед них: Т.І.Бакланова, О.А.Блох, А.Д.Давидов, В.М.Іванова, В.М.Кузнецов, А.І.Лагутин, Л.С.Майковська, В.І.Петрушин, Д.А.Рабинович, Г.М.Ципін, також цікавими були наукові праці психологів, серед них: Л.С.Виготський, О.В.Запорожець, Е.П.Ільїн, Н.В.Рождественська, К.Юнг, Б.М.Теплов, О.А.Кривун, Д.К.Кирнарська та ін. Про виховання та педагогічні проблеми концертмейстера писали такі видатні педагоги, як С.П.Сахарова, О.В.Рафалович, О.О.Люблинський, Дж.Мур, Е.М.Шендерович, Н.Темнова, Н.М.Крючков, С.Е.Фейнбер та ін. Питання, пов'язане з творчим потенціалом, привертало увагу багатьох

музикантів-виконавців, концертмейстерів, психологів, педагогів: В.А.Кан-Калик, В.О.Моляко, В.В.Михайлівська, П.П.Скляр, С.Л.Рубінштейн, Л.А.Баренбойм, Л.Л.Бочкарьов, Н.Ф.Тихомирова, та ін. Результат аналізу робіт, присвячених творчому потенціалу музиканта, свідчать про необхідність подальшого дослідження, а саме розробки моделі, завдяки якій буде формуватися творчий потенціал майбутніх концертмейстерів у процесі навчання.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті полягає у тому, щоб розкрити сутність моделі формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під поняттям – модель, ми розуміємо певну систему, що відбиває суттєві особливості системи-оригіналу. Модель відображає або відтворює об'єкт дослідження, послідовне вивчення цієї моделі дає нам можливість бачити бажаний результат і отримувати нову інформацію про об'єкт. Схожість об'єкта і його оригіналу, а також її відносна простота порівняно з реальним процесом робить це заміщення наочним. Можливість виділити та вивчити найбільш істотній взаємозв'язок і взаємозалежності, які характерні для процесу формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі навчання. На основі теоретичного аналізу наукової літератури, власного педагогічного і виконавчого досвіду нами була розроблена модель формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі навчання. (Рис.1) Створена модель охоплює: компоненти творчого потенціалу, методи і засоби реалізації, педагогічні умови формування творчого потенціалу, критерії та результат.

Представлена модель наочно відображає те, що формування творчого потенціалу концертмейстера пов'язана з формуванням професійних якостей, навичок, та знань студента. Необхідна професійна база у виді комплексу розвинених професійних якостей формується в ході навчання студента-піаніста. Розвивальна стратегія формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів орієнтована на довгостроковий ефект, а також спрямована на формування структури особистості, її професійного розвитку в процесі навчання і виховання. При формуванні творчого потенціалу концертмейстера враховуються індивідуальні характеристики особистості кожного студента і розробляються індивідуальні форми роботи та стратегії.

Реалізація експериментальної моделі формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі навчання відбувалась у межах розробленого спеціального курсу у концертмейстерському класі на фортепіанному відділі. Схарактеризуємо більш детально принципіві позиції, за якими було розроблено експериментальну модель формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі навчання. *Метою* впровадження розробленої моделі, за нашим дослідженням, виступає формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів у процесі навчання. *Педагогічні умови*, які на наш погляд впливають на формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів: створення навчально творчої атмосфери індивідуальних занять, як теоретичних, так і практичних видів роботи; забезпечення творчих, професійно-якісних відносин між студентами та викладачем; занурення студентів в імітаційно-рольову професійну діяльність та підтримання їхньої творчої ініціативи. За нашим припущенням, ці педагогічні умови повинні

впливати на формування компонентів творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів, а саме: особистісно-творчого компоненту, професійного компоненту, комунікативного компоненту.

Педагогічні умови реалізовувались за допомогою наступних *методів і засобів* формування творчого потенціалу: професійна творча робота студентів відбувається у формі практичної та теоретичної діяльності. Така діяльність пропонує індивідуально-творчу роботу, пізнавально-теоретичну роботу, навчально-виконавчу роботу, інтерпретаційну роботу, ансамблево-виховну та самостійну роботу. Рівень сформованості творчого потенціалу вимірювався такими *критеріями*: когнітивно-особистісним, знансько-діяльнісним, професійно-комунікативним. *Результатом* реалізації розробленої експериментальної моделі стає певний рівень сформованості творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів.

Методи та засоби, за допомогою яких, на наш погляд, потрібно реалізувати педагогічні умови, входять до складу комплексної роботи, яка включає в себе направлені професійні дії для розвитку творчого потенціалу музиканта. Індивідуально-творча робота передбачає розвиток творчого мислення, розв'язання художнього образу, пов'язаного з будь-яким музичним твором, розв'язання та розуміння музичної драматургії. Пізнавально-теоретична робота передбачає набуття знань з історії концертмейстерської діяльності, розвитку і історію створення музичних інструментів та їх специфіку, з досвіду видатних піаністів, які створили школу концертмейстерської майстерності. Навчально-виконавча робота містить у собі роботу технічного характеру: технічні звукові прийоми (оркестрове звучання, вокальний звук), транспонування, роботу над стилем, музичними фразами, відтінками та над усім, що зв'язано з музичним текстом піаніста. Інтерпретаційна робота полягає в зануренні студентів до прослуховування музичних творів, які виконуються різними музикантами, аналізі різних трактовок виконання, вміння продумати власну інтерпретацію та довести своє бачення. Ансамблево-виховна робота організовує працю концертмейстера у ансамблі із солістом чи солістами, розв'язання проблеми пошуку спільного музичного образу, а також того як дотриматися повного ладу із різними інструментами. Самостійна робота спрямована на вміння організувати роботу вдома, на що і як потрібно розподілити увагу під час опрацювання музичного твору. Концертна робота містить у собі процес підготовки музичного твору для виконання на концертній сцені та спрямована на емоційне володіння на публіці під час виступу.

Формування концертмейстерських навичок тісно пов'язане з освоєнням особливостей ансамблевої гри, розвитком самостійності у всіх видах концертмейстерської роботи. Значну роль відіграє накопичення концертмейстерського репертуару для роботи з вокалістами, інструменталістами, народними інструментами та ін. Тому в структуру запропонованої нами програми для піаністів включена робота у фортепіанному ансамблі, струнних та народних інструментальних ансамблях, вокальних колективах малих та великих форм. Для досягнення потрібних результатів ми поділили запропоновану програму на 3 етапи: перший етап містить у собі завдання, які налаштовані на розвиток розуміння музичної фактури, розуміння партії соліста, сюжетної лінії, та набуття потрібних навичок і накопичення музичного репертуару концертмей-

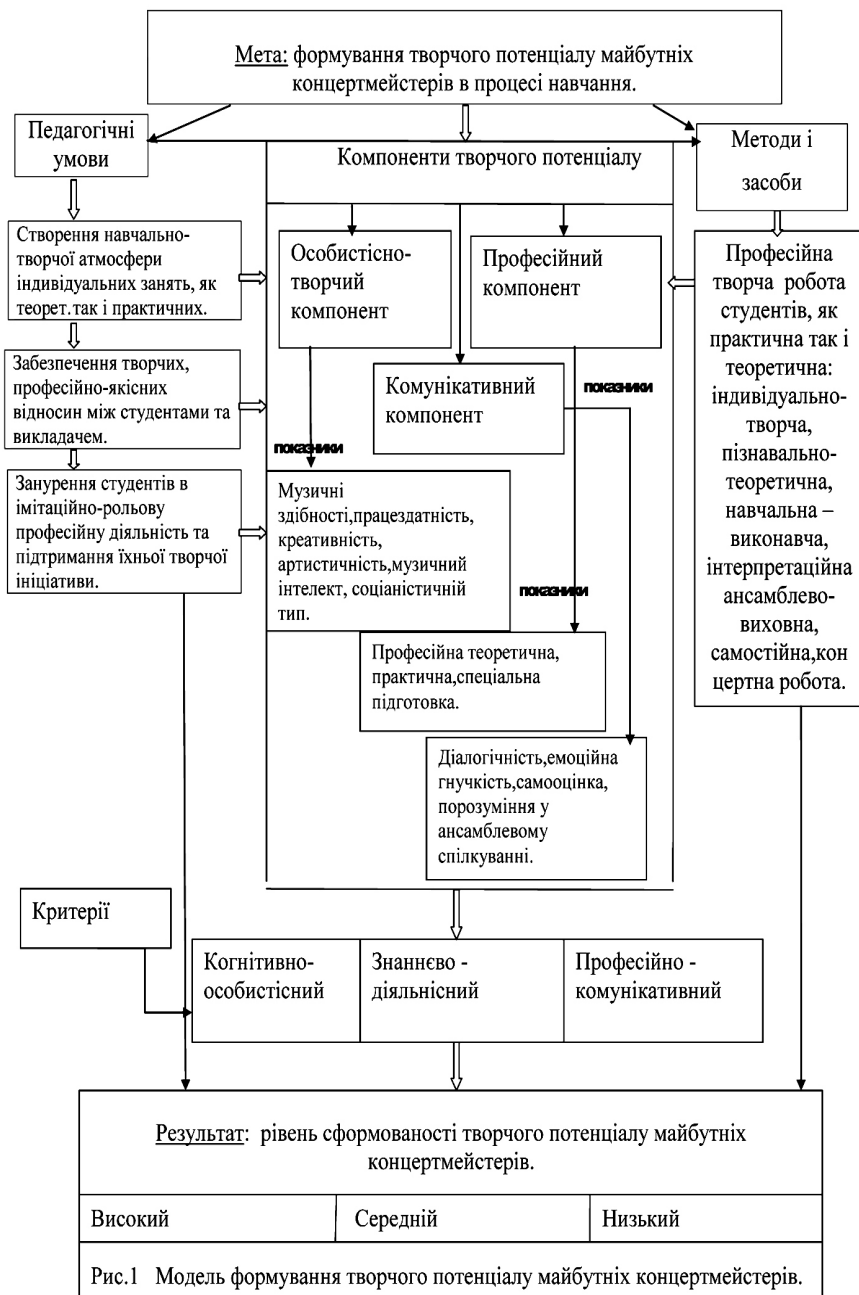

Рис.1 Модель формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів.

стера. Другий етап роботи пов'язаний з розумінням колективного та ансамблевого спілкування, формування навичок відчувати велику кількість інструментів одночасно, вміння акомпанування. Третій етап пов'язаний із розвитком творчого, креативного мислення, з прилученням студентів до нових тенденцій у мистецтві, умінням зрозуміти і правильно розцінювати нові тенденції у музиці.

Для реалізації моделі формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів ми пропонуємо різні види професійної діяльності, які пов'язані з розвитком концертмейстерської майстерності, знайомство з різними музичними творами та інструментами. Таким чином ми забезпечували послідовний розвиток творчого потенціалу, який містив такі напрямки професійної концертмейстерської роботи: 1) робота з вокальними музичними творами, які містили у собі знайомство майбутніх концертмейстерів із діапазоном різних тісітур голосу, їх можливостей, знайомство з різними вокальними творами та формами; 2) робота з клавіром, до складу такої професійної роботи увійшло знайомство майбутніх концертмейстерів з оперними клавірами, розвитком оркестрового мислення; 3) робота з інструментальними діапазонами, яка була спрямована на формування у майбутніх концертмейстерів поняття діапазонів різних інструментів і надала можливість підібрати професійний підхід для кожної групи інструментів; 4) робота зі струно – смичковою групою, яка була спрямована на знайомство майбутніх концертмейстерів з музичними творами різних авторів, з різними стилями; 5) робота з оркестровою партитурою, що містила у собі набуття навичок роботи з оркестровою партитурою та надавала можливість майбутнім концертмейстерам навчитися робити зручне перекладання оркестрової тканини; 6) робота з духовою групою інструментів, в яку увійшло знайомство майбутніх концертмейстерів з діапазонами духової групи, робота над музичними творами, знайомства з різними жанрами; 7) робота з народними інструментами, ця робота була спрямована на набуття навичок роботи з народними інструментами, які потребують концертмейстерської співтворчості; 8) робота з хором, передбачала досконалу проробку діяльності концертмейстера у різних хорових колективах, знайомство майбутніх концертмейстерів з диригентськими рухами та різними хоровими творами; 9) робота з сучасними музичними творами, була спрямована на розуміння сучасної музичної мови, нових форм та жанрів; 10) робота над навичками швидкого підбору акомпанементу, така робота надавала можливість концертмейстерові працювати з музичними творами, які потребують підбору акомпанементу, транспонування, та взагалі можуть бути без концертмейстерського супроводу; 11) робота з навичками читання з листа, така робота спрямована на розвиток у піаністів-концертмейстерів швидкого читання музичного тексту різного за складністю; 12) робота над ансамблевими навичками, сприяла професійному спілкуванню в ансамблевому колективі, порозумінню в процесі виконання музичних творів; 13) робота над концертним станом концертмейстера, була спрямована на досконалу проробку діяльності концертмейстера у процесі виступу на концертній сцені, вирішувала задачі та виявляла стан поведінки концертмейстера у відповідальний час.

Висновки. Розглянута нами модель формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів актуальна у процесі виховання піаніста-концер-

тмейстера в музичних вишах. Проаналізувавши стан підготовки майбутніх концертмейстерів в системі сучасної вищої освіти, ми зробили висновок, що навчання майбутніх концертмейстерів має бути орієнтованим на досягнення вищих рівнів професіоналізму і співтворчості з солістом, що невід'ємно пов'язано з формуванням його творчого потенціалу. Під поняття модель ми розуміємо певну систему, що відбиває суттєві особливості системи-оригіналу. Методи та засоби, за допомогою яких потрібно реалізувати модель, увійшли до складу комплексної роботи, яка передбачала цілеспрямоване формування творчого потенціалу майбутніх концертмейстерів. Така комплексна робота сприяла послідовному розвитку професійних якостей, надавала можливість студенту - піаністу досягнути високого рівня професійної майстерності, сформувати яскраві особистісні характеристики, здійснити успішну виконавську діяльність у роботі концертмейстера.

Перспективи подальшого наукового пошуку полягають у реалізації на практиці даної моделі та доведенні її ефективності.

Література:

1. Кононенко В.А. “Концертмейстерский класс” как эпицентр музыкальной педагогики – мечта или реальность? / В.А. Кононенко // Искусство в школе; [гл. ред. А. А. Мелик-Пашаев]. 2007. – №5. – С. 68-72.

2. Кирнарская Д.К. Психология специальных способностей. Музыкальные способности / Д.К. Кирнарская ; [рецен. М.Г. Арановский, А.А. Леонтьев, В.Н. Холопова]. – М. : Таланты XXI в., 2004. – 496 с.

3. Крючков Н. А. Искусство аккомпанемента как предмет обучения/ Н.А. Крючков. – Л. : Музгиз, 1961. – 72 с.

4. Кривцун О.А. Психология искусства / О.А. Кривцун. – М. : Издательство литературного института им. А. М. Горького, 2000. – 224 с.

5. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості / В.О. Моляко// Обдарована дитина ; [ред. О.В. Губенко]. : Социс-Прес, 2004. – № 6. – С. 2-9.

6. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога/ Г.Г. Нейгауз ; [ред. Д.В. Житомирский]. – М. : Гос.Муз.Изд., 1958. – 269 с.

7. Новиков А.М. Методология учебной деятельности. Издательство «Эгвес», Науч. ред. Новикова Т.В., Рецензенты: Важеевская Н.Е. Новиков Д.А. – М., 2005. - 176 с.

8. О работе концертмейстера : [методическое пособие кафедра концертмейстерского мастерства] / Ред.-составитель М. Смирнов. – М. : Музыка, Московская гос. консерватория им. П.И. Чайковского, 1974. – 160 с.

9. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей / Б.М. Теплов; [Ред. Л.И. Генсировская]. – М.-Л. : Академия пед. наук РСФСР, 1947. – 335 с.

10. Федорович Е.Н. Основы музыкальной психологии : [учебное пособие] /Е.Н. Федорович, Е.В. Тихонова. – Екатеринбург. : Уральская гос. консерватория им. М.П.Мусоргского, 2010. – 218 с.

THE MODEL OF FORMING CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE CONCERTMASTERS

Lidiya Moiseeva

In modern musical education the most important way of forming creative potential of future concertmasters is a task-oriented pedagogical

impact. The problem of effective using theoretical and practical methods in terms of professional studying in musical colleges is raised in this context. To form the creative potential of future concertmasters it is necessary to create a professional atmosphere which will be concentrated on personal self-realization of the musician-concertmaster, on developing of musical abilities and professional skills.

The developed model of forming creative potential of future concertmasters assumes a special importance and affects the forming of creative potential of future concertmasters in a great measure. According to the analyzed level of training of future concertmasters in a system of modern higher education we have made a conclusion that studying of future concertmasters must be oriented to getting the highest professional skills and co-authorship with the soloist which is closely connected with the forming of its creative potential. The concept "model" implies the definite system which represents characteristics of the original system.

The model represents or recreates the object of research and the sequential investigating of this model gives us an opportunity to visualize a necessary result and new information about the object. Formation of professional qualities of future concertmasters is realized during professional studying in musical colleges. The presented model visualizes that formation of creative potential of concertmasters is associated with formation of professional qualities and skills of the student. In this way the developed model of forming of creative potential of future concertmasters covers the aim of experimental research, pedagogical terms, methods of their realization, and components of creative potential, criteria and the result. Methods which help to realize the model are included in a work experience.

This article deals with forming creative potential of future concertmasters. It is aimed to the sequential developing of professional qualities and avoids the student – pianist to reach high professional skills, to form bright personal characteristics, to realize the successful performing activity.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА, ЇЇ СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

УДК: 378.711+378.01+378.125

Бочевар А.Г.

У статті розглядаються поняття «компетентність» та «компетенція», визначається сутність поняття «інформаційно-комунікативна компетентність юриста», його структура, рівні сформованості

Ключові слова: інформаційна, комунікативна компетентність, юрист.

ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ЮРИСТА, ЕЕ СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА

В статье рассматриваются понятия «компетентность» и «компетенция», определяется сущность понятия «информацион-